

de cert; per tant hi remetem sense repetir-ho ni resumir-ho més. Però hauria estat més convincent si hagués dit que tant aquesta teoria, com la general que en fa un derivat de *xuia* (XULLA) (que hem admès tots, començant per En Moll, *AORBB* III, 1930, 70), —com a retret sarcàstic al qui repugna menjar porc, contra els antics preceptes, amb l'eloqüent paral·lel del cast. MARRANO (pròpiament 'carn prohibida')— són veritat, no aquesta o aquella, sinó totes dues. *Xueta* deu venir d'això i *juetó* d'allò, sinó que després s'han barrejat del tot l'una i l'altra denominació, influenciant-se fonèticament.

L'argument que *xuetó* té ús predominant sobre *xueta*, no es pot acceptar, car almenys fora de Mallorca no és conegut sinó aquest, i ho és molt; és una arma de dos tallants, car puix que *xueta* solament es pot haver propagat des de l'Illa, si la diferència significa alguna cosa, més aviat ha de ser a favor de l'antiguitat de *xueta*, que a Mall. pot haver perdut terreny des del temps en què es va difondre l'altre. Altrament és aventurat i quasi desesperat desitjar que es facin judicis despassionats sobre aquesta qüestió a Mallorca; on la tristíssima actitud racista va fer encara enormes estralls en el S. XIX, i no ha cessat de fer mal encara en el nostre segle. Val a dir que si va causar tants desastres com la pèrdua per al nostre país de l'admirable poeta i paraulista Mn. Josep Tarongí, potser també tingué alguna bona repercussió (la gegantesca figura de Marian Aguiló potser ens en podria dir alguna cosa). Cf. el magnífic i modèlic llibre de Miquel Forteza, *Els descendents dels jueus conversos de Mallorca*, Palma, eds. JMascaró i Passarius, 1966. *Xueta da. Xueteria. Xuetim. Xuetonada*.

Xufa, V. *xufla*

XUFANC, 'espècie de caragol que es troba en el fons del mar: s'usa molt com a esquer, i se n'agafa molt amb les xarxes de bou usades per a les grans fondàries', mot de la Costa Brava i de Llevant, contracció de *peix(s) de fang*, que fou analitzat com *peš šufán*. □ 1.^a doc.: 1920, Ruyra; BDC XIV, 97b.

No és, doncs, de l'Emp. sinó de la zona de Blanes, tan llunyana d'aquella comarca, com sap tothom. «Sis, set i fins vuit bèsties de rècula, i vistos en conjunt, rècula i carro, feien l'efecte de monstruosos caragols o *xufancs* de cent cames, traginant la closca llur», Ruyra (*El Primer Llustre d'Amor, La Parada*, p. 98). També es podria tractar de *peixó (de) fang*, amb la variant antiga (i més aviat ross.) *peixó*, que documentem a PEIX.

DERIV.: *Xufanquera*.

XUFLA, 'tubercle del *Cyperus esculentus*'; antigament 'falòrnia', 'burla, cosa de per riure', derivat de l'antic verb *xuflar* 'bromejar, contar falòrnies', pròpiament 'trufar-se d'algú, fer-ne una rebentada'; que, com l'oc. ant. *chufilar*, *chiflar*, l'it. *zuffolare*, i el fr. *persiffler*, provenen del ll. arcaic i vg. *SIFILARE*, *SUFILARE, variants del clàssic *SIFILARE* 'xiular'; la variant *xufa*

es deu a la influència del sinònim *trufar*. □ 1.ª doc.: *chufila* 'conte ridícul' c. 1200; *xuflar* 'bromejar' Muntaner; *xuffla* el tubercle val., 2.ª meitat S. XVI; *chufes*, 1575; *xufar* v. 'trufar' c. 1400; el sentit vegetal ve de la idea de 'producte agrícola terrós, de pobra aparença i de migrat valor'.

«... / E no són *chufilas* de Roaix / ...», Guillem de Berguedà, c. l'a. 1200 (*Canc. Gil*, f° 124, ed. Ugolini II, v. 42, *ARom.* XXIII, 39-40), o sigui 'no són falòrnies i contes ridículs', com els que certs Croats conten de llurs proeses, al·ludint a la ciutat d'Edessa (Caldea), anomenada Roais en temps de les Croades, on hi hagué dura lluita, i tots els guerrers jactanciosos solien contar-ne històries. No se'n riu menys Cerverí de Girona en el seu satíric i sarcàstic *Testament*, anomenant-les *xuffles* o *juffles de Roaix* (v. 96), veg. la nota de la meua ed. És que era un lloc comú de la poesia trobadoresca: Blacatz i altres trobadors clàssics diuen *tiffles* o *trufas* o *chufas de Roais*. Altrament *chufila*, amb aquest sentit, és freqüent en cat. i occità antics.

El verb apareix ja en Muntaner (fets de 1286): «... Jo vull anit menjar carn a deshonor de la festa que demà serà— ... Aparellaren llur sopar --- e aquell pres una tovelleta, a l'altra part del foc ---; e tuit comensaren a riure e a *suflar/xufar*, que cuydaven-se que ho fes per escarn» (§ 171).¹ Lluís de Requesens (S. XV): «e gens de mi no se-n poran *xuffar* / negunes gents que tal mercat jo faça» (*Canc.* de Saragossa, 63; cita de Faraudó, *Misc. Fabra*, 173); «*xufant*, rient: que no-n viu u no fos content», S. XV, *DAG*. No podem assegurar si Jacme Marc (394) i Ll. d'Aversó (223.1) en llurs diccs. de rims fi S. XIV, en posar *xufla* entre els rims en *-ufla*, pensen en 'falòrnia' o ja en el nom del tubercle; encara que és més versemblant allò, també perquè Aversó porta diverses formes conjugades del verb *xuflar* (*xuflà, xuflre*, i el present *xufla* 15, 843 i 223.2), i JMarc recull també *xufladors* (1457); altrament també hi ha *xufa* i *xufé* en Aversó, segurament formes verbals totes dues (109, 576).

Quant a l'origen del nom del tubercle, m'he de plànyer amargament que *AlcM* m'atribueixi una enomitat enterament infundada: que vingui del mossàrab *ququffa*. Basta una ràpida llegida de l'article del DCEC/DECH, d'on declaren treure-ho, per veure que no hi dic res d'això (deuen atribuir-me una idea que ells tingueren, d'evident absurditat fonètica). Aquí acabarem d'explicar el mateix que ja dic allà, i que ara sembla encara més segur. Com a nom del tubercle *xufflas* apareix per primera vegada en una cobla valenciana de la 2.ª meitat del S. XVI, p. p. *RHisp.* IX, 266.

És la forma que ha restat única en el Princ., i la registrada ja pels *DTO.* 1670, Belv., Lab., *DAG*. (que la cita també de la *Flora Farm.* de Tèxidors). Allí ha passat també a designar una mena de bolet, per al qual veg. Font i Quer (*Mem. Aca. Ci. Bna.* XXXIII, fasc. 12, 31). A les Illes es deuen usar totes dues, car almenys en el sentit de «toc, cinglada, cop» és la que dona AFerrer i Ginart de Menorca (*Rond. Men.*, 228); per al tubercle, a Mall. sembla que més aviat es diu *xufa*